

Opgave Strategie en omgeving

Portefeuillehouders: Luzette Kroon, Cees Pieter van Burgsteden, Monique Plantinga, Frank Jorna, Remco van Maurik, Gerben de Boer

Beleidsvelden

- Bestuur en externe communicatie
- Planvorming

Terugblik ontwikkelingen en trends

Met de opgave Strategie & Omgeving richten we ons op de toekomst. We richten ons op interne en externe ontwikkelingen die zich op een termijn van 1 tot 15 jaar voordoen en die ons werk beïnvloeden. Wat gaat mogelijk over enkele jaren de agenda bepalen? Het antwoord op die vraag houdt ons alert. En dat niet alleen, het stelt ons ook in staat om ons tijdig én beter op belangrijke ontwikkelingen voor te bereiden.

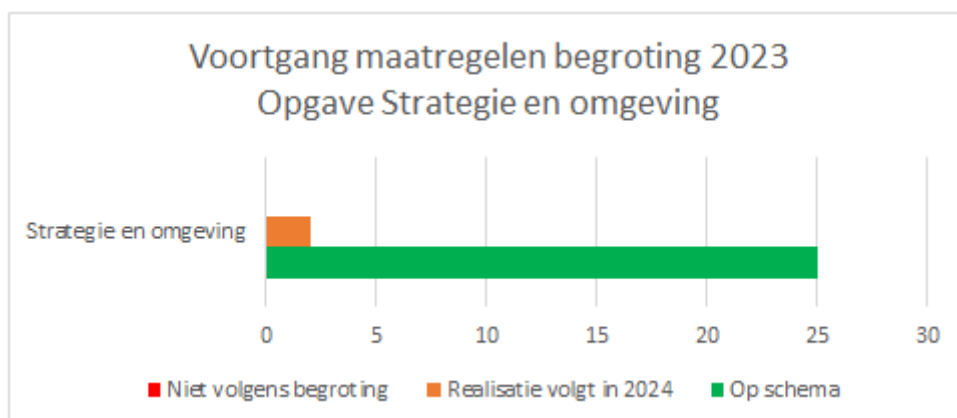
Door de klimaatverandering stijgen de zeespiegel en temperatuur. Hierdoor krijgen we steeds extremer weer. We hebben als taak om te zorgen voor een klimaatbestendig Fryslân en Gronings Westerkwartier. In dit kader stond in 2023 onze blauwe omgevingsvisie “Fryslân Klimaatbestendig 2050+” centraal. Wetterskip Fryslân en provincie Fryslân hebben gezamenlijk de opgaven in het water- en bodemsysteem uitgewerkt. Hiermee is geagendeerd welke transitie nodig is om water en bodem meer sturend te laten zijn in de ruimtelijke inrichting.

Om klimaatverandering mee te helpen tegen te gaan hebben we in 2023 ons Klimaatprogramma laten vaststellen.

We hebben ons voorbereid op de komst van de Omgevingswet. Daartoe is een inspraak- en participatieverordening vastgesteld met als doel om vroegtijdig over ons werk in contact te komen met de omgeving. Dit draagt bij aan een grotere betrokkenheid van de samenleving en kan leiden tot een beter gedragen besluit.

Samenvatting realisatie beleidsmaatregelen

In onderstaande tabel staat de voortgang van de realisatie van de beleidsmaatregelen. Iedere beleidsmaatregel wordt verder toegelicht.

Klimaatmitigatie

Inleiding

Bij klimaatmitigatie gaat het om het vermijden of beperken van klimaatverandering. Wetterskip Fryslân wil energieneutraal zijn in 2025, CO₂-neutraal in 2030 en in 2050 volledig circulair werken. Hiervoor hebben we een vijfsporenaanpak gemaakt (figuur 1). Daarmee willen we de komende jaren onze klimaatvoetafdruk jaarlijks afbouwen naar nul in 2030.

Wat wilden we bereiken?

Spoor 1: energieneutraal

In 2025 willen we energieneutraal zijn. Als we energie besparen en zoveel mogelijk energie duurzaam opwekken, stoten we minder CO₂ uit. Dit is een tussenstap op weg naar onze ambitie van klimaatneutraliteit. We hebben de afgelopen jaren allerlei maatregelen uitgevoerd om energie te besparen. Samen met de gemeente Súdwest-Fryslân hebben we 100% van de aandelen van de vier windmolens in windpark Hiddum-Houw BV aangekocht. Hiermee hebben we de stap naar het 100% eigen duurzame energie opwekken gerealiseerd.

Wat hebben we daar voor gedaan?

Zonnepanelen op RWZI's

Voortgang maatregel

In 2023 hebben we met de zonnepanelen, die tijdens project 'Zon op rwzi, fase 1' zijn geplaatst, in totaal ruim 9 miljoen kWh opgewekt. Door het lagere aantal zonuren in 2023 is de opbrengst ongeveer 5% lager ten opzichte van 2022. Ruim 40% van de opgewekte elektriciteit wordt direct door de rwzi gebruikt. Dit hoeven we niet in te kopen. De zonnepanelen op rwzi Joure zijn in het voorjaar volledig uitgeschakeld, na een waarschuwing van Liander. Op deze locatie mag niet worden teruggeleverd. In november 2023 zijn de zonnepanelen op rwzi Kootstertille met 90% begrensd. Die begrenzing is inmiddels gelukkig weer opgeheven.

Vanaf het voorjaar 2023 is project 'Zon op rwzi, fase 2' opnieuw gestart. Binnen dit project worden op negen rwzi-locaties zonnepanelen geplaatst. In het najaar van 2023 is dit project gepubliceerd voor geïnteresseerde aannemers. In het voorjaar van 2024 is de aanbesteding door verschillende oorzaken ingetrokken (o.a. te weinig krediet, optimalisaties fase 1 én fase 2, laadpalen op rwzi's en grondaankoop locatie Lemmer). Hiervoor volgt een DB-voorstel van circa € 2 miljoen.

In verband met de netcongestie mogen we op dit moment op alle 9 locaties met nieuwe zonnepanelen de opgewekte energie niet terugleveren aan het net van Liander: alle aanvragen voor teruglevering zijn door hen op de wachtlijst geplaatst. Er moet een verzwaring worden afgerond voordat er nieuwe capaciteit voor teruglevering beschikbaar komt. Op vijf nieuwe locaties wordt er nooit meer zonne-energie opgewekt dan het eigen verbruik van de zuivering en wordt in praktijk geen zonnestroom teruggeleverd. Op vier nieuwe locaties zal in sommige situaties wel teruglevering plaats kunnen vinden. Op deze locaties moet de elektriciteit die de zonnepanelen opwekken, automatisch worden begrensd op de momenten dat het eigen verbruik van de rwzi lager is dan de door de zonnepanelen opgewekte elektriciteit. Hiermee wordt ongeveer 90% van de verwachte jaaropbrengst behaald, zolang Liander het niet toestaat om elektriciteit terug te leveren.

Deelname OVEF en deelnemen aan regionale energie-initiatieven

Voortgang maatregel

Op 1 juli 2022 is het Wetterskip lid geworden van coöperatie Openbare Verlichting & Energie Fryslân (OVEF). Het besluit om lid te worden van OVEF komt voort uit de wens om een koppeling te leggen tussen de door onszelf opgewekte duurzame energie, van onze zonnepanelen en mede van windpark Hiddum Houw BV, en de afname van energie voor onze eigen assets met behulp van het zelfleveringsmodel van OVEF. Hiermee draagt Wetterskip Fryslân bij aan het versnellen van de Friese energietransitie. In 2023 hebben Wetterskip Fryslân en OVEF hard gewerkt om het zelfleveringsmodel mogelijk te maken. De leveringsovereenkomst met de OVEF is dan ook begin 2024 ondertekend.

Door via Wetterskip Fryslân Deelnemingen BV een belang van 33,3% in energiepark Ballumerbocht BV op Ameland te nemen, zijn we sinds 2021 samen met de gemeente Ameland en de Amelander Energie Coöperatie eigenaar van dit energiepark. Het heeft tot doel om op een duurzame wijze energie op te wekken en stappen te zetten in energieneutraliteit. Het energiepark wordt gerealiseerd naast onze rwzi. Naast het afnemen van groene energie voor onze rwzi zijn er mogelijkheden om andere grondstoffen zoals, slib, waterstof en zuurstof uit te wisselen met het energiepark.

De voorbereiding voor een zonnepark met batterij is bijna afgerond. We verwachten in 2024 te kunnen starten met de bouw en vanaf 2025 operationeel te zijn.

We participeren in windpark Hiddum-Houw BV. In 2023 zijn we samen met de gemeente Súdwest-Fryslân eigenaar geworden van windpark Hiddum-Houw BV. Deze vier windmolens zorgen ervoor dat we zo ongeveer energieneutraal kunnen opereren. Alleen in 2023 is dit niet het geval geweest. De elektriciteitsvraag nam toe vanwege de lange periode met regenval en daardoor bemaling. Met de uitgifte van obligaties voor de directe omgeving participeren inwoners mee in dit project. Eind december 2023 is voor € 2,5 miljoen aan obligaties uitgegeven.

Gebruiken overwinst windturbines voor versnellen en stimuleren energietransitie

Voortgang maatregel

In 2023 zijn we samen met de gemeente Súdwest-Fryslân eigenaar geworden van vier windmolens. Deze windmolens zijn ondergebracht in Hiddum Houw BV (zie verbonden partijen). De productiecijfers van de molens zijn conform verwachting. Het resultaat over 2023 blijft vanwege lagere energieprijzen en aanloopkosten achter op de begroting. Over 2023 is er geen sprake van overwinst die ingezet kan worden voor het versnellen en stimuleren van de energietransitie.

Minder malen en malen in perioden dat duurzame stroom beschikbaar is

Voortgang maatregel

In navolging van gemaal Ropta is in 2023 ook het gemaal Miedema geautomatiseerd, zodat het kan worden gestuurd op de getijden (eb en vloed). Hierdoor kunnen we energie besparen, omdat we dan malen als het water in de Waddenzee laag staat en we het water minder ver omhoog hoeven te pompen.

In 2023 zijn de voorbereidingen getroffen om de 15 grootste energiegebruikers onder de gemalen te gaan automatiseren, zodat we gaan malen op de momenten dat energie goedkoop is. Tegelijkertijd kunnen we dit slim malen nog niet toepassen, omdat we hiervoor onze elektriciteitsvraag en -aanbod (minimaal) een dag van tevoren moeten kunnen voorspellen. Onze energieleverancier heeft deze kennis nodig om goed in te kunnen kopen.

Wat wilden we bereiken?

Spoor 2: fossielvrij

We willen in 2030 volledig fossielvrij zijn. Daarom gaan we door met de vergroening van ons wagenpark en materieel. De voertuigkeuzes voor het personenwagenpark zijn al fossielvrij. We kiezen voor blauwe diesel en elektrisch. We stimuleren onze medewerkers om de uitstoot zoveel mogelijk te beperken.

Wat hebben we daar voor gedaan?

Blijven inzetten op verder terugdringen CO2-uitstoot

Voortgang maatregel

Deze maatregel gaat over CO2-uitstoot door woon-werkverkeer. We blijven doorgaan met stimuleringsmaatregelen om met de fiets of het OV naar het werk te gaan. En we hebben maatregelen in beeld gebracht om het gebruik van fiets en openbaar vervoer verder te stimuleren, en om CO2-uitstoot van woon-werkverkeer met de auto terug te dringen.

Ons wagenpark en materieel volledig elektrisch hebben.

Voortgang maatregel

In de huidige samenstelling van het wagenpark (leaseauto's) kiezen medewerkers voor 2024 overwegend voor een elektrische auto. Een natuurlijke overgang richting 2030 is dus in gang.

Verder staan vervanging en uitbreiding van de laadinfra bij het hoofdkantoor en andere locaties in de planning voor de zomer 2024.

Besparingen op brandstofgebruik.

Voortgang maatregel

In het klimaatprogramma klimaatneutraal en circulair in 2030 staan uitgangspunten om zo circulair mogelijk te werken. Dit zorgt er voor dat we materialen steeds meer en steeds hoogwaardiger gaan hergebruiken, en dat we waar mogelijk lokaal materiaal gebruiken. Dit draagt ook bij aan besparen op brandstofgebruik, omdat zo steeds minder materiaal van ver weg hoeft worden aangevoerd.

We bouwen de CO₂-uitstoot in onderhoud watersystemen stapsgewijs terug naar nul in 2030

Voortgang maatregel

Nieuwe contracten voor onderhoud van de watersystemen worden volgens de uitgangspunten van het convenant Schoon en emissieloos bouwen aanbesteed. We zijn gestart met een investeringsprogramma voor emissieloos materieel.

Wat wilden we bereiken?

Spoor 3: waterketen

Momenteel meten we op enkele rwzi's onze uitstoot van lachgas en methaan. Op basis van deze monitoring hebben we in 2022 een plan gemaakt om deze uitstoot zoveel mogelijk terug te dringen. Conform de bestuurlijk vastgestelde slibstrategie compenseren we de resterende uitstoot door de slibketen (inclusief eindverwerking). En door de CO₂ die vrijkomt uit de schoorsteen van de slibverbrandingsinstallatie vast te leggen.

Wat hebben we daar voor gedaan?

Monitoren van lachgas en methaan op rwzi's. Plan opstellen om emissie omlaag te brengen

Voortgang maatregel

Op rwzi Drachten en Wolvega is dit jaar gemonitord op lachgas. Op rwzi Sneek is gemeten op methaan dat vrijkomt uit het influentnetwerk. We hebben een extra meetset van methaan en lachgas aangeschaft. De lachgasapparatuur wordt begin 2024 geïnstalleerd op rwzi Leeuwarden en de extra methaananalyser bij het influentnetwerk van rwzi Heerenveen. In 2024 willen we op nog meer rwzi's lachgas gaan meten. RVO heeft inmiddels subsidie beschikbaar gesteld en we draaien landelijk mee in het versnellingsprogramma voor lachgasreductie van de Unie van Waterschappen. Binnen dit versnellingsprogramma zal een selectie worden gemaakt van de beste emissiereductiemaatregelen. Een goede maatregel, die we nu al in beeld hebben, is een betere procesregeling. In Heerenveen hebben we eerder al met een betere sturing van de rwzi (Triple P-regeling) de lachgasemissie omlaag gebracht. Het plan is om in 2024 extra meetapparatuur aan te schaffen om op meer rwzi's te gaan meten. Met behulp van die meetdata en de resultaten van het landelijke versnellingsprogramma kunnen we pas een plan opstellen om lachgas en methaan te reduceren. Het plan kunnen we pas opstellen, als er voldoende gegevens beschikbaar zijn en we langer hebben gemeten.

Uitwerken aanbestedingsstrategie voor slibeindverwerking

Voortgang maatregel

Op 31 januari 2026 loopt het slibeindverwerkingscontract met onze verwerker af. Per die datum moet er een nieuwe verwerker in beeld zijn. Een marktonderzoek wijst uit dat er voldoende marktpartijen zijn die kunnen en willen inschrijven op het moment dat wij een nieuw eindverwerkingscontract op de markt zetten. Ook zijn er twee bedrijven die ons gevraagd hebben om aandeelhouder te worden van hun organisatie. Deze bedrijven hebben de beschikking over een eigen slibverwerkingsinstallatie. Voor de zomer 2024 vragen we het algemeen bestuur om een besluit om een aanbesteding voor te bereiden dan wel aandeelhouder te worden van een verwerker.

Starten met proef met drogen van slib met duurzame energie

Voortgang maatregel

In 2021 is een slibstrategiestudie vastgesteld. Het zelf drogen van slib is een kans om intern te verduurzamen door in eigen huis een biobrandstof te produceren in de vorm van slibgranulaat. Hiervoor is een technologie in beeld gebaseerd op lage-temperatuur-droging (met warmtepompen). We hebben besloten om geen proef uit te voeren. Duidelijk is geworden dat de hiervoor geselecteerde technologie al voldoende bewezen was in een soortgelijke proefopstelling. Tegelijkertijd is gebleken dat deze technologie leidt tot risico's wanneer je het op de door ons benodigde schaalgrootte gaat gebruiken. Ook is er veel elektriciteit nodig voor het drogen van het slib. We hebben onze maatregel niet uitgevoerd, maar dit is een bewuste keuze geweest.

Wat wilden we bereiken?

Spoor 4: infrastructuur

In 2030 willen we volledig klimaatneutraal zijn en circulair werken. Ook in het landelijke klimaatakkoord is afgesproken dat grond-, weg- en waterwerken (GWW) in 2030 klimaatneutraal en circulair zijn. Opdrachtnemers en opdrachtgevers die werkzaam zijn in deze sector hebben hiervoor in 2021 een landelijke aanpak ontwikkeld.

Er is gestart met de implementatie van duurzaam opdrachtgeverschap bij onze interne opdrachtgevers. De duurzame doelen maken integraal onderdeel uit van interne en extern opdrachten.

Wat hebben we daar voor gedaan?

Alle uitvragen in grond-, weg- en waterwerken zijn 100% circulair

Voortgang maatregel

In 2023 zijn we gestart met werksessies over duurzaam opdrachtgeverschap. Vanuit verschillende expertises onderzoeken we hoe we tot een goede aanpak voor duurzaam opdrachtgeverschap kunnen komen. Deze sessies worden ondersteund vanuit de Unie van Waterschappen, waardoor we gebruik kunnen maken van kennis die we sector breed ontwikkelen.

Tot nu toe zijn niet alle uitvragen 100% circulair. Veel uitvragen zijn op prijs-kwaliteit verhoudingen. We moeten hiervoor andere gunningscriteria hanteren die effect hebben op onze ontwerpprincipes.

Bij gunning van aanbestedingen geven we de voorkeur aan duurzame aanbiedingen, we gebruiken CO2 beprijzing voor bestuurlijke afweging

Voortgang maatregel

Voor onze goederen en diensten zijn veel uitvragen op prijs-kwaliteit verhoudingen, waarbij duurzaamheid een onderscheidend criterium is. Voor onze infraprojecten maken we het ontwerp meestal zelf, en doen we de aanbesteding met uitgewerkte bestekken en tekeningen die precies vastleggen wat de gewenste oplossing is. Hierdoor is er weinig ruimte voor de inschrijvende partijen om zich op kwaliteit te onderscheiden. Om aannemers meer mogelijkheid te geven zich op duurzaamheid te onderscheiden moeten we daarvoor meer ruimte in onze ontwerpprincipes bieden.

Ook hiervoor geldt dat we ons moeten ontwikkelen op duurzaam opdrachtgeverschap. Daarom zijn we nu bezig op het duurzaam opdrachtgeverschap, waarvan ook CO2-beprijzing een deel uitmaakt, te formuleren.

Wat wilden we bereiken?

Spoor 5: klimaatpartner

Ook dringen we onze eigen CO2-uitstoot terug. Zo dragen we ons steentje bij aan een duurzaam Fryslân. Door een actieve rol in en financiële bijdrage aan het Veenweideprogramma 2021- 2030 nemen we onze verantwoordelijkheid als waterbeheerder om de CO2-uitstoot van dit gebied terug te dringen. Ook helpen we anderen CO2-uitstoot terug te dringen. Enerzijds door onze regulerende rol goed in te vullen voor alle energie- en klimaatinitiatieven die de komende decennia gaan spelen. Anderzijds met een proactieve rol in de energietransitie, bijvoorbeeld op het gebied van aquathermie. Bij dit spoor hoort een houding waarbij we onze oren en ogen openhouden voor initiatieven in de maatschappij. Daar waar mogelijk en relevant sluit we bij deze initiatieven aan.

Wat hebben we daar voor gedaan?

Adviseren gemeenten over mogelijkheden warmte uit oppervlaktewater en afvalwater

Voortgang maatregel

We hebben aan een aantal gemeenten presentaties gegeven over de mogelijkheden rond Thermische Energie uit Oppervlaktewater (TEO) en de potentie van Thermische Energie uit Afvalwater (TEA) in hun gemeente. Daarnaast adviseren we bij een aantal projecten om die concreet verder te brengen. We nemen ook deel aan de missy wetterwaarmte.

Mogelijkheden verkennen om onze infrastructuur in te zetten voor energietransitie

Voortgang maatregel

We zijn gestart met een dataverkenning potentiekaart voor aquathermie (TEO) van de missy wetterwaarmte. Verder brengen we samen met de Unie van Waterschappen de potentie van TEA in kaart. Ook hebben we meegewerkt aan de nieuwe handreiking voor beoordeling van ecologische effecten van TEO-systemen. Dit deden we samen met STOWA, Rijkswaterstaat en andere waterschappen.

We nemen deel aan de energie- en grondstoffenfabriek van de Unie van Waterschappen om kennis uit te wisselen met andere waterschappen.

We zijn rondom Workum, Bolsward, Leeuwarden en Burgum in gesprek met de gemeente en/of omliggende bedrijven om te kijken of en hoe we kunnen bijdragen aan een meer duurzame energie- en watervoorziening.

Klimaatadaptatie

Inleiding

Klimaatadaptatie gaat over het omgaan met weersextremen en het beperken van het risico op schade door klimaatverandering. Uiterlijk in 2050 willen we klimaatbestendig zijn. Dat wil zeggen dat we eventuele gevolgen van klimaatverandering adequaat kunnen opvangen.

Om dit te bereiken werken we samen met de Friese gemeenten en de Provincie Fryslân in het Fries Bestuursakkoord Water en Klimaat (FBWK). In het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) Noord stemmen we ook met andere partners af en rapporteren we samen aan de Deltacommissaris over de voortgang van de klimaatadaptatie in Fryslân. Klimaatadaptatie is ook onderdeel van het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG). De maatregelen die we in het kader van dat programma nemen, zijn verder uitgewerkt in de opgave watersystemen.

De partners in het FBWK vragen voor de derde keer subsidie aan bij het Rijk op basis van de impulsregeling klimaatadaptatie. Daarmee hebben wij als werkregio Fryslân het beschikbaar gestelde subsidiebedrag van € 13,7 miljoen naar verwachting volledig benut. De projecten werken we verder uit in de opgave watersystemen.

Wat wilden we bereiken?

Blauwe omgevingsvisie (BOVi)

In samenwerking met de provincie Fryslân en andere belanghebbenden hebben wij gewerkt aan het opstellen van de Blauwe Omgevingsvisie (BOVi). De BOVi is een integrale langetermijnvisie voor de toekomst van het Friese watersysteem. We richten ons op 2050 met een doorkijk naar 2100. De visie geeft aan hoe het watersysteem en het waterbeheer richting kunnen geven aan toekomstige ontwikkelingen op gebied van landgebruik en land(schaps)inrichting. Daarbij houden we rekening met de effecten van klimaatverandering. We hebben de structurerende keuzes van de overheid voor "Water en Bodem sturend" meegenomen bij het opstellen van de BOVi.

Wat hebben we daar voor gedaan?

BOVi en Blauwe drager vaststellen door algemeen bestuur

Voortgang maatregel

Op 18 juli 2023 heeft het algemeen bestuur de blauwe omgevingsvisie 'Fryslân Klimaatbestendig 2050+' vastgesteld. De met provincie Fryslân gedeelde visie is in nauwe samenwerking gemaakt. In de visie is de Rijksbrief water en bodem sturend verwerkt. De omgeving is betrokken door acht gebiedsbijeenkomsten, een jongerenbijeenkomst en twee webinars. De deelproducten BOVi en blauwe drager zijn als één notitie voor inspraak ter inzage gelegd en zijn als geheel vastgesteld. Provincie Fryslân heeft ingestemd met de visie. De visie is inbreng voor het Frysk Programma Landelijk Gebied (FPLG), de ruimtelijke agenda voor de NOVEX en werkt ook door in de herziening van de Provinciale Omgevingsvisie (POVi).

Wat wilden we bereiken?

Lange termijn verkenning boezemwatersysteem

Samen met de provincie Fryslân brengen we in kaart wat de gevolgen zijn van de verwachte klimaatverandering voor de boezem. We richten ons op het jaar 2100. We identificeren knelpunten en schetsen mogelijke oplossingen: het boezempeil stijgt met de zeespiegel mee, blijft gelijk of daalt met het maaiveld mee, we gaan meer of minder bergen en bufferen. Voor de zomer van 2022 hebben we samen met de belanghebbenden de effecten van de mogelijke oplossingen in beeld gebracht. Ook bekeken we of sommige oplossingen af kunnen vallen.

Wat hebben we daar voor gedaan?

In beeld brengen kansrijke scenario's voor bijdrage robuust en veerkrachtig Fries Boezemsysteem

Voortgang maatregel

In 2023 is alle beschikbare capaciteit ingezet op de BOVi. In 2024/2025 gaan we onderzoeken of en wanneer extra gemaalcapaciteit nodig is, zoals in het coalitieakkoord is opgenomen. De voorbereidingen hiervoor hebben we in 2023 getroffen. Daaropvolgend wordt de uitwerking van een robuust en veerkrachtig Fries boezemsysteem opgepakt. In de tweede fase analyseren we voor de zichtstermijn 2050 een nieuwe verhouding tussen vasthouden/bufferen, bergen en afvoeren/inlaten. Hierbij komt ook de mate van acceptatie van wateroverlast aan de orde. Tot slot kijken we in fase 3 naar de lange termijn (ongeveer 100 jaar) adaptatiepaden voor de Friese boezem.

Klimaatstresstest voor vitale en kwetsbare functies uit het deltaprogramma

Voortgang maatregel

Deze maatregel is uitgewerkt onder de opgave Waterketen, maatregelenpakket vitale en kwetsbare assets.

Protectie

Inleiding

Gezonde en stabiele ecosystemen zijn essentieel voor de toekomst van mens en dier. Maar bijvoorbeeld ook voor voedselproductie, bouwmaterialen en grondstoffen voor kleding en medicijnen. Versterking en bescherming van de biodiversiteit is daarom van belang, ook in ons beheergebied. Landelijk en regionaal spelen er diverse initiatieven om de biodiversiteit te verbeteren. Vanuit onze taken als waterschap ligt vooral de focus op de biodiversiteit in en om het water. Dat doen we zoveel mogelijk samen met andere belanghebbenden en beheerders van de openbare ruimte. Denk aan overheden, natuurbeheerders, boeren en recreatieve organisaties. Ook bij het beheer van eigen terreinen en in nieuwe projecten is versterking van de biodiversiteit een belangrijke doelstelling, maar geen doel op zich.

Wat wilden we bereiken?

Invasieve soorten

De zogenoemde 'invasieve exoten' vormen een belangrijke bedreiging voor de biodiversiteit en het watersysteem. Het gaat om planten en dieren van elders uit de wereld die zich hier exponentieel vermeerderen en geen natuurlijke vijand hebben. Zij verdrücken niet allen kwetsbare inheemse soorten, maar vormen ook een belemmering voor het beheer.

Wat hebben we daar voor gedaan?

We bestrijden invasieve exoten

Voortgang maatregel

Muskus-/beverrat bestrijding

We hebben in 2023 gewerkt aan de landelijke opdracht 'Terugdringen tot de landgrens in 2034' en het plan 'Folslein Skjin'. In 2023 hebben we 356 muskusratten gevangen en 0 beverratten. Daarnaast werken we aan bestrijding van de invasieve exotische (water)planten, pilot monitoring Amerikaanse rivierkreeften, verstoring en monitoring van dassen en bevers, fauna & flora controles en inspecties voor nog uit te voeren werken, onderhoud vispassages, vismonitoring en bestrijding overige plaagsoorten. Daarbij helpen we collega's met baggermeten en kade inspecties.

Watervanbestrijding

We zijn in 2023 begonnen aan het opruimen en bestrijden van de watervan. Om overlast te voorkomen hebben we prioriteit gelegd op het machinaal opruimen van de grote aaneengesloten begroeiingen van de watervan in onze wateren. Daarna zijn we begonnen met het handmatig verwijderen van de kleine begroeiingen van watervan om hiermee nieuwe woekeringen te voorkomen. Hierin werken we samen met aannemers zoals Grienskip. Met de huidige middelen houden we de watervan beheersbaar en kunnen we al enkele wateren als volledig schoon verklaren. Onze zorg zit nog wel bij de gebieden waar we geen eigenaar/beheerder van zijn en waar de watervan niet bestreden wordt. Vanuit deze gebieden kan de watervan zich weer verspreiden. Daarom voeren we hierover gesprekken met de gebiedsbeherende organisaties.

Rivierkreeft

We hebben in bepaalde gebieden geïnventariseerd of Amerikaanse rivierkreeften voorkomen en in welke aantallen. Deze inventarisatie loopt door in 2024. We volgen de landelijke ontwikkelingen in het onderzoek naar de effecten en handelingsperspectieven in het beheersen van Amerikaanse rivierkreeften. We zijn bezig met het opstellen van een notitie met handelingsperspectief en input voor een bestrijdingsplan voor Wetterskip Fryslân en verwachten dit deze zomer op te leveren.

Participatie

Inleiding

De zorg voor de fysieke leefomgeving is een collectieve verantwoordelijkheid. Samenwerking tussen overheden en participatie van inwoners en bedrijven in een gebiedsgerichte aanpak zijn daarom essentieel. Zoals we dat bijvoorbeeld doen bij het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) en BOVi/blauwe drager. Door samen met de omgeving ons werk te realiseren, krijgen we tijdig de onderlinge belangen, meningen en creativiteit in beeld. Dit maakt de kwaliteit van ons werk beter en vergroot het draagvlak voor de maatregelen die we nemen.

Wat wilden we bereiken?

Participatiebeleid en-verordening

Hoe we de betrokkenheid gaan vormgeven in het nog vast te stellen beleid. De mate van invloed is maatwerk. De ruimte die we elkaar geven bij het realiseren van ons werk dient tijdig duidelijk te zijn. Het is daarom noodzakelijk dat we onze inspraakverordening aanpassen.

Wat hebben we daar voor gedaan?

Opstellen en vaststellen nieuwe Inspraak- en participatieverordening

Voortgang maatregel

Gelijktijdig met het participatiebeleid is ook de aangepaste verordening voor besluitvorming voorgelegd en inmiddels vastgesteld.

Uitwerken en invoeren participatiebeleid

Voortgang maatregel

Het participatiebeleid is opgesteld en vastgesteld door het algemeen bestuur in de vergadering van 20 februari 2023. Voorafgaand aan deze besluitvorming hebben we het beleid voorgelegd aan een externe groep betrokkenen en daarna is het ter inspraak gelegd. Door het houden van diverse workshops en lezingen hebben we het beleid intern bekend gemaakt. Daarnaast is het gepubliceerd.

Wat wilden we bereiken?

Verkiezingen algemeen bestuur

Op 15 maart 2023 vinden de verkiezingen plaats voor het algemeen bestuur. Deze beschouwen we als geslaagd wanneer ze ordentelijk en rechtmatig zijn verlopen, de opkomst minstens vergelijkbaar is aan die van 2019 en het nieuwe bestuur voortvarend aan de slag kan.

Wat hebben we daar voor gedaan?

Ondersteunen waterschapsverkiezingen maart 2023

Voortgang maatregel

De verkiezingen zijn goed en zorgvuldig verlopen. In totaal hebben 337.209 inwoners uit Fryslân en een deel van het Groninger Westerkwartier hun stem uitgebracht. Dat is een opkomstpercentage van 63,3%. In 2019 bedroeg dit nog 56,2%.

Aanbieden trainingsprogramma nieuw bestuur

Voortgang maatregel

Het nieuwe bestuur heeft een uitgebreid inwerkprogramma gehad. Er zijn verschillende excursies georganiseerd en via informatiebijeenkomsten zijn de nieuwe algemeen bestuursleden bijgepraat.

Wat wilden we bereiken?

Jongerenraad

Met het inrichten van een jongerenraad willen we jongeren de mogelijkheid bieden mee te denken over beleid en besluiten. Zo zorgen we ervoor dat het belang van komende generaties doorklinkt in wat we als waterschap vandaag doen. Jongeren zijn vaak onbevangen, hebben een heel andere kijk op de wereld en kunnen dat op een prikkelende en verfrissende manier verwoorden. Hun inbreng vergroot de kwaliteit van ons werk.

Wat hebben we daar voor gedaan?

Jeugdpanel in de loop van 2023 operationeel

Voortgang maatregel

Op 13 april 2023 heeft het dagelijks bestuur besloten tot de oprichting van een jongerenraad. De jongerenraad kan het dagelijks bestuur gevraagd en ongevraagd adviseren over onderwerpen en besluiten die zij relevant acht. In september (start van het schooljaar) is de wervingscampagne gestart. Na een selectieprocedure zijn op 9 januari 2024 zeven leden van de jongerenraad geïnstalleerd door het dagelijks bestuur. De jongerenraad wordt in 2024 aangevuld met nog eens vijf leden. De zittingstermijn is twee jaar. Door jaarlijks voor de helft van de leden een nieuwe werving te starten wordt voorkomen dat de leden allemaal in één keer aftreden.

Innovatie en educatie

Inleiding

Door innovatie en educatie te combineren zorgen we dat het delen van kennis en innoveren hand in hand gaan. Vanuit de combinatie kunnen we beter zichtbaar maken wat we hebben geleerd en kunnen we deze kennis presenteren, delen en ontwikkelen. Zowel binnen als buiten onze organisatie. Daarnaast verwachten we dat deze geïntegreerde aanpak bevordert dat alle waterschappers hun werk met trots doen.

Wat wilden we bereiken?

Educatie

We werken actief samen met het onderwijs. Dat doen we onder andere via stages, afstudeerplekken, gastlessen en leerprojecten voor studenten en scholieren. De resultaten zijn voor zowel studenten als voor ons waterschap leerzaam. Ook bieden we educatieve excursies naar onze assets aan. Daarnaast werken we samen met andere waterschappen aan het ontwikkelen van educatiemateriaal voor het onderwijs. Binnen onze eigen organisatie werken we samen met andere projecten om inwoners te bereiken met educatieve doelen.

Wat hebben we daar voor gedaan?

Landelijk samenwerken aan educatiematerialen

Voortgang maatregel

Vanuit de themagroep educatieadviseurs van de Unie van Waterschappen werken we samen aan het ontwikkelen van les- en educatiematerialen. Afgelopen jaar is lesmateriaal over klimaatadaptatie voor het mbo ontwikkelt. Dit is voor mbo-docenten te vinden op www.waterschappen.nl. Verder hebben we met waterschap Drents Overijsselse Delta samengewerkt aan het educatiemiddel bouw je eigen stuw, een educatiemiddel/doe-activiteit wat ingezet kan worden bij evenementen en bliksemstages voor het primair onderwijs en onderbouw vmbo.

Samen met andere partners werken in het jongerenproject Water en Klimaat

Voortgang maatregel

Wetterskip Fryslân werkt al een paar jaar samen met de waterschappen Noorderzijlvest, Hunze en Aa's, Drents Overijsselse Delta, de provincies Groningen, Drenthe, Fryslân, het technasium netwerk en IVN natuureducatie. Aan klas 2/3 van technasia scholen in de drie provincies wordt door middel van een gastles een projectopdracht aangeboden. In 2023 was dit de opdracht: 'bedenk een campagne en ontwikkel een product om het huishoudelijk afvalwater meer duurzaam en circulair te gebruiken'. Het project wordt met alle deelnemers (ongeveer 400 in totaal) afgesloten tijdens een slotevenement.

Organiseren gastlessen, projecten en excursies voor MBO-scholen

Voortgang maatregel

We organiseren veel gastlessen, van primair onderwijs tot en met het mbo. Voor het primair onderwijs- en onderbouw voortgezet onderwijs is dit vaak een gastles met het escaperoomspel Kraak de Klas. Leerlingen leren zo over de kerntaken van het waterschap, schoon, voldoende en veilig en klimaatverandering. Ook merken we dat aardrijkskunde docenten vaker een beroep op ons doen omdat water een verplicht onderdeel van het (vmbo) examen is. Bij het mbo werken we veel samen met het mbo Life Sciences, Tweedejaarsstudenten lopen stage, 1x per week tien weken lang bij de rayonbeheerders. In 2023 hebben we in samenwerking met CIV Water een hackathon georganiseerd over afvalwater.

Aanbieden om excursies op onze assets te boeken

Voortgang maatregel

We hebben er belang bij dat de inwoners van ons beheergebied op de hoogte zijn van onze visie op de toekomst. Assets vormen didactisch gezien de meest ideale leeromgeving om het waterbewustzijn te vergroten.

Er kwamen in 2023 46.360 bezoekers naar het Woudagemaal. Dit is het hoogste aantal bezoekers dat we tot nu toe hebben ontvangen.

Er zijn allerlei evenementen georganiseerd om het waterbewustzijn te vergroten. Zo hebben we in de schoolvakanties kinderactiviteiten georganiseerd en verschillende draaidagen georganiseerd. We deden met mee aan de Open Museum Maand, de Nationale Molen -en Gemalendag en aan Open Monumentendag.

We hebben gevierd dat het Woudagemaal in 2020 (coronajaar) 100 jaar oud is met de voorstelling Floed en we vierden dat het Woudagemaal 25 jaar op de Unesco Werelderfgoed staat. Daartoe hebben we een podcastserie en een nieuw educatief programma ontwikkeld. Ook zijn er in dit kader diverse activiteiten georganiseerd in december 2023.

Ook op andere assets werken we aan het toegankelijk maken voor bezoekers. Dit geldt bijvoorbeeld voor het Hoogland-gemaal. We hebben QR-codes (met storytelling) aangebracht bij de gemalen De Heining, Roptazijl, Noordergemaal en Hoogland.

Wat wilden we bereiken?

Innovatieprogramma

Vanuit ons innovatieprogramma ontwikkelen en financieren we projecten die een bijdrage leveren aan de (water)technologische en sociale vernieuwing. Binnen het programma onderscheiden we vier thema's:

1. duurzaamheid en kringlopen
2. innovaties in het watersysteem
3. optimaliseren zuiveren
4. sociale en maatschappelijke innovatie

Wat hebben we daar voor gedaan?

Opstarten verschillende innovatieprojecten

Voortgang maatregel

Het gehele innovatiebudget is nagenoeg opgegaan aan bijdragen aan verschillende innovatieve projecten. Er is onder andere bijgedragen aan een onderzoek naar ferraat en aan de slibhub in Lauwersoog. Verder hebben we meegeedaan aan de projecten: systeemkeuze waterketen Spoordok, sluiting nutriënten kringlopen en PHA2USE (bioplastics uit afvalwater). Daarnaast deden we ook nog mee aan tal van kleinere innovatieve projecten.

Het PHA2USE project heeft een drietal prijzen ontvangen. Een top3 notering voor de beste overheidsinnovatie, De Circular Award Public-prijs en onlangs de European Public Sector Award.

Samenwerken met kennisinstututen aan onderzoeksprogramma's

Voortgang maatregel

Er is een samenwerking aangegaan met Wetsus, waarbij we deelnemen aan twee onderzoeksthema's. Met Van Hall Larenstein is de Wetterdeal afgesloten, een overeenkomst met het lectoraat van de hogeschool. Via de Wageningen University & Research dragen we bij aan een onderzoek naar klimaatrobuust waterbeheer Friese zandgronden en laag Nederland. Verder werken we samen met de Rijksuniversiteit Groningen en NHL Stenden. Dit is er allemaal erop gericht om samen aan toegepast wetenschappelijk onderzoek te doen, maar ook praktijkgerichte onderzoeksopdrachten uit te (laten) voeren.

Wat wilden we bereiken?

Internationale samenwerking

Het programma Blue Deal heeft één duidelijk doel: in 2030 20 miljoen mensen wereldwijd aan schoon, voldoende en veilig water helpen. De waterschappen stellen zich daarbij op als een partner die helpt bij het zoeken naar oplossingen. We leren over en weer, waardoor ook de Nederlandse waterbeheerders hun werk kunnen blijven verbeteren. Wetterskip Fryslân is penvoerder van en levert een bijdrage aan het internationale samenwerkingsprogramma Blue Deal Mozambique. Het programma ondersteunt de drie Mozambikaanse waterschappen om hun taken op het gebied van planning en boekhouding, waterveiligheid, watervoorziening en waterkwaliteit te verbeteren. Naast de Blue Deal is Wetterskip Fryslân partner in het project Iwamamba. Doel is om het grondwaterbeheer in een deelgebied van het waterschap ARA Sul (één van de drie Mozambikaanse waterschappen) te verbeteren. Wij leveren hiervoor de expertise. Om medewerkers op te leiden voor inzet in internationale projecten neemt een medewerker deel in het zogenaamde KIWI programma (looptijd september 2022 tot augustus 2024).

Wat hebben we daar voor gedaan?

Ondersteunen Blue Deal programma Mozambique, inclusief gemeente Beira op het gebied van sanitatie en stedelijk waterbeheer

Voortgang maatregel

In 2023 is de tweede fase (2023-2030) van het Blue Deal partnership Mozambique gestart. We geven ondersteuning op verschillende vakgebieden: boekhouding, planning & control, verbetering waterkwaliteit, verbetering waterverdeling, risicovermindering overstroming en institutionele ontwikkeling Beira SASB/VNG. Dit is gedaan in de vorm van diverse workshops, trainingen en met behulp van financiële ondersteuning en consultants waar nodig. Deze inzet is gepleegd door de volgende waterschappen: Wetterskip Fryslân (penvoerder), Hunze en Aa's, Vechtstromen, Rijn & IJssel, Vallei & Veluwe en de Dommel. Ook de Unie van Waterschappen heeft bijgedragen aan deze inzet. De gemaakte onkosten worden volledig vergoed door een rijksbijdrage (ministeries). In juni 2023 was de jaarvergadering over de voortgang van de partnerschapsactiviteiten met de directies van de drie Mozambikaanse waterbeheerorganisaties (ARA's).

Ondersteunen ARA Sul, Mozambique bij monitoring grondwatersysteem, vergunningverlening, verbeteren infiltratie en opstellen grondwaterbeheerplan.

Voortgang maatregel

Wij zijn partner in het project en zetten tijd en geld in conform de gemaakte afspraken met bestuur en management.

Exploitatie

In onderstaande tabel staat de voortgang van de realisatie van de beleidsmaatregelen. Iedere beleidsmaatregel wordt verder toegelicht.

bedragen x € 1.000

Strategie & omgeving	Jaarrekening 2023	Actuele begroting 2023	Oorspronkelijke begroting	Verschil actuele begroting - Jaarrekening 2023
	9.965	10.662	10.502	696
Eindtotaal	9.965	10.662	10.502	696

Toelichting op exploitatieresultaat jaarrapportage 2023

Subsidie FPLG (€ 490.000 voordelig)

In juli 2023 is onder regie van de provincie het FPLG opgeleverd aan het ministerie. Het opstellen van het FPLG heeft ook van het waterschap veel ambtelijke inzet gevergd. Het Rijk heeft als de compensatie voor deze inzet twee subsidieregelingen in het leven geroepen. Op beide regelingen is een beroep gedaan. De 'regeling uitvoeringskosten NPLG waterschappen' heeft € 300.000 uitgekeerd. De resterende uren ten bedrage van € 190.000 zijn via de provincie gedeclareerd op basis van de 'regeling specifieke uitkering voorbereidingskosten landelijk gebied'. De ontvangsten waren bij de begroting niet voorzien.

Projecten klimaat adaptatie (€ 120.000 voordelig)

De projecten voor klimaatadaptatie komen steeds beter van de grond. Maar het is echter een groeitraject waarbij het budget (nog) niet volledig benut kan worden. Er zijn genoeg projecten, alleen vergen die veel voorbereiding. Daardoor worden ze later uitgevoerd. Voor 2023 is er een onderbesteding van € 120.000.

Werkzaamheden in eigen beheer (€ 120.000 voordelig)

Werkzaamheden in het kader van de BOVi en de KRW hebben we eenvoudiger en goedkoper uitgevoerd door dit met de inzet van eigen personeel te doen in plaats van inhuur van consultants. Hierdoor is € 120.000 bespaard.

Investerings

bedragen x € 1.000

Opgave Strategie en Omgeving	Begroot krediet		Verstrekingen 2023		Verschil	
	Bruto	Netto	Bruto	Netto	Bruto	Netto
Zonnepanelen 2e tranche	4.450	4.450	0	0	4.450	4.450
Subtotaal Opgave Strategie en Omgeving	4.450	4.450	0	0	4.450	4.450

Het restant van het krediet voor 'Zon op rwzi's' is niet gebruikt omdat de mogelijkheden voor nog meer zonnepanelen op de rwzi's te leggen beperkt zijn. Met de begroting 2024 is dit krediet gekoppeld aan het krediet voor klimaatmitigatie. Deze middelen zetten we dan in voor maatregelen om uitvoeringsprojecten klimaatneutraal te maken. Daarbij wordt ook gekeken naar de mogelijkheden van cofinanciering.

Risico's

Er zijn in de begroting geen risico's opgenomen die betrekking hebben op de opgave Strategie en Omgeving.

In 2023 is de netcongestie toegenomen, ook in ons werkgebied. Netcongestie heeft ervoor gezorgd dat we niet altijd eigen opgewekte energie hebben kunnen terugleveren. Dit risico heeft een negatieve impact op ons doel om energieneutraal te zijn.

Er zijn in 2023 geen incidenten geweest.